

Анастасія Штенура

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ТА ПОЛЬСЬКИХ АНЕКДОТІВ ПРО СТУДЕНТСЬКУ МОЛОДЬ

Лінгвістиці гумору на сучасному етапі розвитку психології відводиться важлива соціальна роль: психологи, психолінгвісти активно звертають увагу на закономірності сприйняття комічного як інформації певного різновиду. Останнім часом анекдот активно досліджується і в руслі мовознавства. Питаннями лінгвістики гумору займаються такі польські та українські дослідники, як М. Динель, Д. Буттлер, О. Бріцина, І. Головаха. Отже, пропонована тема є актуальною як у плані суто мовознавчому, так і з точки зору когнітивних досліджень мови.

Метою нашого дослідження є встановлення спільних та відмінних рис українських та польських гумористичних текстів про студентську молодь на змістово-

му й лексичному рівнях. Здійснений аналіз дасть змогу зробити висновки щодо особливостей світобачення українських та польських студентів, особливостей навчального процесу, з'ясувати аспекти дійсності, що висміюються. **Новизна** дослідження полягає в тому, що українські та польські жарти про студентську молодь під таким кутом зору ще не вивчалися, в той час, як існує потреба культурологічних та психологічних зіставних досліджень гумористичних текстів сусідніх дружніх народів.

Матеріалом для аналізу послуговували **50** українських та **40** польських гумористичних текстів, які були відібрані з мережі Інтернет - джерела, яке відображає актуальний репертуар жартів.

На думку дослідників, сміх спричинений розбіжністю реально сприйнятої інформації з об'єктивним прогнозом цієї інформації, тобто відбувається порушення когнітивних правил [7, с. 118]. На сучасному етапі комічне характеризується як особливу оцінку естетичну категорію, що виявляє протиріччя між ідеальним і реальним в житті у формі висміювання цього реального [4, с. 3].

На думку Юрія Борєва, комічне - прекрасна сестра смішного. Комічне породжує «високе» [1, с. 28]. Подібної думки притримується і А.Н. Лук, за визначенням якого «... не все смішне є комічним, але все комічне є смішним. Іншими словами, маючи всі ознаки смішного, комічне набуває ще додаткових характеристик. Це ознака суспільного значення. Комічне - це суспільно значуще смішне» [5, с. 137].

На підставі знання гумористичних текстів можна зробити висновки про ті вчинки, риси характеру, які заохочуються або засуджуються в певному суспільстві на даному етапі його розвитку [2, с. 164]. Жарти, поширені серед студентів, висміюють аспекти дійсності, в якій вони перебувають: специфіку навчання, проблеми, звички та вподобання, характерні риси студентів та викладачів тощо.

Для того, щоб краще продемонструвати спільні і відмінні риси українських та польських анекдотів про студентську молодь, увесь зібраний матеріал було розподілено на 4 групи:

1. Іспити.
2. Стосунки між студентами.
2. Стосунки з викладачами.
2. Стосунки з батьками.

Кількісний склад українських та польських анекдотів про шкільну молодь є приблизно однаковим. Найчисельнішою в обох мовах є група анекдотів про іспити. Привертає увагу відсутність єдиного образу студента, який би втілював в собі найяскравіші риси сучасної молоді, як, наприклад, образ Вовочки в анекдотах про шкільну молодь. В анекдотах про студентів образи досить різноманітні: від студента-розумника до неосвічених, навіть дурнуватих представників студентської молоді. Ця проблема неосвіченості та небажання вчитись досить поширена і майже в усіх анекдотах стає об'єктом висміювання. Комічна ситуація часто твориться за рахунок несподіваної реакції викладача на подібну неосвіченість студента. Наприклад:

Na egzaminie z logiki profesor slucha studenta i slucha. W koncu, pojakiejs chwili Madzie si\$ napodlodze. - Wiepan, coja robiš ? -pyta studenta

- *Nie.*
- *Znizam si§ dopanskiegopoziomu.*

До спільних тем в польських і українських гумористичних текстах відносимо тему алкоголізму серед студентів.

Заходить п'яний студент до приймальної комісії на екзамен, і тримаючись за парту питається:

- *Авивп'яного студента екзамен приймете?*
- *Так!*
- *Ав дуже п'яного?*
- *Ну, добре.*
- *Хлопці, заносьте!*

Наведений анекдот має відповідник в польській мові. Засобом творення комічного в обох текстах виступає нестандартність поведінки студента, відхилення її від норми. Подібна ситуація не є частотною в українських реаліях, скоріше, вона дуже гіперболізована, що і викликає сміх.

Є ще кілька українських прикладів, що мають відповідники в польській мові. Важко простежити, для якої мови ці гумористичні тексти будуть запозиченими, а для якої - власними. Можливо, такі тексти виникли паралельно у двох мовах. Адже при подібності описаних ситуацій, вони мають і свої відмінності.

Наведемо український приклад:

*Професор на вступному іспиті показав абітурієнту хвіст якоїсь тварини і питає:-
Визначіть, яка це тварина. Абітурієнт дивився, дивився, встав і пішов до дверей.*

- *Як ваше прізвище?! - кричить професор.*
- *По хвосту і визначайте, - сказав абітурієнт і вийшов з аудиторії.*

Цей приклад підтверджує той факт, що сучасна студентська молодь іноді є занадто зарозумілою, впевненою в собі і не завжди бажає розуміти думку інших.

Одним із засобів творення комічної ситуації в цьому тексті можемо також назвати багатозначність слова *хвіст*. Сучасний тлумачний словник української мови подає наступне його визначення: «перен.,розм. частина роботи, що не була вчасно завершена або здана в належний строк; заборгованість; про іспит, який студент не здав вчасно» [12]. Як зазначає Данута Буттлер, «жарт, який побудований на багатозначності слова, можна вважати найбільш типовою формою мовного жарту» [8, с. 263]. В анекдотах про іспити яскраво представлена нагальна проблема української системи освіти - корупція. В польських гумористичних текстах подібні приклади майже відсутні.

Йде іспит до Літературного інституту.

- *Пане абітурієнт, а ну прочитайте мені що-небудь пушкінське, наприклад з «Євгенія Онегіна».*

- *Мій дядько - ректор інституту ...*

- *Дякую, вистачить, Ви прийняті.*

Комізм твориться за рахунок перефразування художнього тексту, а саме перефразування відомої фрази з роману «Євгеній Онегін» - «Мой дядя самых честных

правил...». В цьому анекдоті розкривається не так тема корупції, як наявність впливу на навчальний процес осіб, що займають високі посади.

Наступну групу складають анекдоти, в яких розкривається тема стосунків між студентами. Найчастіше дія анекдотів розгортається в гуртожитку. Дуже яскраво представлена проблема алкоголізму серед студентської молоді, про що вже говорилося в анекдотах про іспити. В анекдотах, де підіймається тема алкоголізму, можемо простежити не тільки негативні риси студентів. Спостерігаємо і такі позитивні риси, як кмітливість, вміння вийти із скрутної ситуації, яке, на жаль, не скероване в потрібне русло. Наприклад:

Studenci piją wino na korytarzu w akademiku, wtem nadchodzi prof. ksiądz...

- *Co pijecie?!?*
- *Wodprosz księdza...*
- *Wod%? Pokazcie... Przecież to wino!*
- *Cud! Cud! Ksiądz zamienił wodę w wino!!!*

В цьому прикладі є алюзія до біблійного тексту, де говориться про те, що Ісус перетворив воду на вино. Комізм твориться за рахунок переадресації ситуації на постать священника.

В українських анекдотах, на відміну від польських, яскраво простежується тема бідності, постійної нестачі коштів.

- *У студентському гуртожитку пропала кішка.*

Як кажуть - «ось такі-то пироги»

Цей приклад за класифікацією, запропонованою Данутою Буттлер, можемо віднести до мовних жартів, а саме до жартів, засобом досягнення комічного в яких виступають фразеологічні одиниці [8, с. 215]. Адже вислів *ось такі то пироги* є усталеним зворотом, в якому значення слова *пироги* актуалізується.

Таким чином, в проаналізованій підгрупі польських анекдотів, в яких висвітлюються особливості відносин між студентами, найповніше розкривається тема алкоголізму, менше - небажання вчитись. Простежується значна різниця з українськими анекдотами, в яких найповніше представлена тема бідності студентів. На відміну від українських текстів, де дія більшості прикладів розгортається в гуртожитку, в польських анекдотах маємо більший спектр: парк, театр, вулиця. На матеріалі анекдотів цієї групи вбачаємо певну різницю у проведенні вільного часу польськими та українськими студентами.

Інші групи анекдотів є менш чисельними. В гумористичних текстах, в яких розкриваються відносини між студентами і викладачами, представлена одна з найбільших проблем сучасної молоді - неосвіченість та небажання вчитись. В українських текстах, на відміну від польських, винахідливість та кмітливість виявляє студентська молодь, чия неординарна поведінка і викликає сміх:

Podczas wykładu profesor na skraju bezsilności zwraca się do sali:

- *Proszę Państwa, czy wiecie, że nasi studenci z Polski wraz ze studentami z innych krajów wysiali niedawno satelitę w kosmos?*
- *Wiemy!*
- *A wiecie, że oni nawet mają z nią kontakt?*

- *Wiemy!*
- *A ja cholera tutaj z wami nie mam zadnego.*

Ефект комічного твориться за рахунок несподіваного фіналу, з якого випливає висновок, що з інопланетними істотами легше встановити контакт, ніж зі студентами на лекції.

Стосовно мовних особливостей досліджуваних текстів можна зазначити наступне. В українських анекдотах про студентську молодь, як і в польських, частотним є використання молодіжного сленгу. Його поява викликана, насамперед, бажанням молоді проявити свою самостійність, незалежність, дотепність, вразити співбесідників свіжістю, яскравістю і точністю висловлення, виділитись за допомогою мови між співрозмовниками, самоствердитись [6, с. 4]. У сленговому мовленні студентів трапляються слова, що відображають студентські буденні явища та захоплення. Так, наприклад, в одному з текстів зустрічаємо слово *zawisnuty* у значенні «знаходитися в певному місці протягом невизначеного часу» [11]. Неодноразово зустрічаємо використання вульгаризмів, фамільярних висловів та розмовної лексики. Наприклад, *жертви, пеньок, класний*. З точки зору вживання «подібні слова є досить поширеними і завойовують позиції через те, що мають яскраво виражене іронічне забарвлення, що допомагає підліткові виділитися з загалу та підкреслити свою особистість» [3, с. 53].

В польських гумористичних текстах спостерігаємо частотніше, ніж в українських, вживання розмовної лексики. Наприклад, кілька разів використовується слово *cholera*, що є специфічною польською лайкою, виявом злості, обурення. В літературній мові воно має значення «гостра, інфекційна хвороба». Деякі слова функціонують лише у розмовному стилі. Наприклад, *luzak* «особа вільна, що не сприймає життя серйозно, з повагою», *gapic* «приглядатися, витріщатися», *dycha* «десять злотих», *głba* «обличчя людини або тварини; губи», *facet* «особа чоловічої статі», *ciuchy* «одяг», *uniwerek* «університет», *bibka* «зустріч, вечірка із вживанням алкогольних напоїв».

Використовуються невластиві літературній мові форми *wynocha* замість *wy- noscie si* та форма множини іменника *chlopaki* замість *chlopacy*. Це пов'язано з використанням в розмовній мові чоловічоособових форм замість нечоловічоособових. В даному випадку це відбувається несвідомо і не покликано виказати зневагу стосовно особи, до якої звертаються.

Для польського молодіжного сленгу характерними є запозичення з англійської мови. Це засвідчують і матеріали відібраних анекдотів. Наприклад, слово *super* «дуже добре, чудово» є одним з найчастіше вживаних слів серед польських студентів, що підтверджують і гумористичні тексти. Деякі запозичення вже увійшли до літературної мови. Наприклад, слово *drink* «алкогольний коктейль», що походить від англійського *drink* «напій, пити».

Як бачимо, загалом в гумористичних текстах використовується нейтральна лексика, але з вкрапленнями з розмовної мови та сленгу. Як зазначає польський

мовознавець Єжи Бартмінський, розмовна мова є первинним стилем. «Це мова, що має найбільш універсальний характер і якою користуємося щодня з метою комунікації» [9, с. 132].

На думку дослідників, домінуючою потребою для молоді є намагання виділитися з загалу та підкреслити свою особистість, задля чого вона використовує у своєму мовленні молодіжний сленг та жаргонну лексику.

Таким чином, зіставлення українських та польських анекдотів про студентську молодь потребує в подальшому глибшого вивчення. Перспективою нашого дослідження вбачаємо долучення матеріалу інших слов'янських мов з метою виокремлення спільних та відмінних рис у мовленні й світобаченні слов'янської молоді.

Література

1. Боров Ю. Б. Комическое / Ю. Б. Боров. М. : Искусство, 1970. - 269 с.
2. Гудков Д. Д. Теорія і практика міжкультурної комунікації / Д. Д. Гудков. - М. : ІТДГК Гнозис, 2003. - 288 с.
3. Кондратюк О. Молодіжний сленг як мовне явище / О. Кондратюк // Незалежний культурологічний часопис «і». - 2005. - № 3 8. - С. 10-14.
4. Кройчик Л. Е. Поэтика комического в произведениях А. П. Чехова / Л. Е. Кройчик. - Воронеж : Воронеж, гос. ун-т, 1986. - 276 с.
5. Лук А. Н. О чувстве юмора и остроумии / А. Н. Лук. - М., 1968. - 137 с.
6. Масенко Л. Українська жаргонологія: проблеми становлення / Л. Масенко // Українська мова та література. - 2006. - № 38. - С. 3-4.
7. Радаев А. М. Психолінгвістическая теория смешного (комического) и анализ текста / А. М. Радаев//Знаковыепроблемыписьменнойкоммуникации,- С. 112-122
8. Buttler D. Polski dowcipj^zykowy / Danuta Buttler, - Warszawa : PWN, 2001. - 263 с.
9. Wspolczesny j^zyk polski / Pod red. J. Bartminkiego. - Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Sklodowskiej, 2010,- 695 s.

Використані джерела

10. Анекдоти українською // Режим доступу: <http://anekdot.if.ua/>
11. Перший словник українського молодіжного сленгу [уклад. СвітланаПиркало]. - К. : Карпенко, 1997
12. Сучасний тлумачний словник української мови/ За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. - Х.: ВД «ШКОЛА», 2009. - 1008 с.
13. Miejski slownik slangu i mowy potocznej // Режим доступу : <http://www.miejski.pl/>
14. Dowcipy najlepsze// Режим доступу : <http://www.dowcipy.jeja.pl/>